

Preek 31-07-2016

7e zondag van de zomer
Numeri 13, 1 – 14, 9

Ds Jaco Zuurmond

Gemeente van de Levende,

Wij voelden ons maar nietige sprinkhanen... Ja, ja...

Wat gaat er nu mis, in dat aangrijpende Numeri-verhaal over de verkenners die het land van Gods belofte verkenden? Wat *dát* het mis gaat, dat er *véél* mis gaat, dat is duidelijk. Het is direct na het debat met de verspieters, met Jozua en Kaleb, dat de Lieve Heer zelf het woord neemt. Om te vertellen dat het volk vanwege de hier getoonde wankelmoedigheid het land van zijn belofte niet zal zien – op Jozua en Kaleb na. Eerst zal er een nieuwe generatie op moeten staan, alvorens het volk het land van Gods belofte binnen kan trekken. Terwijl het volk hier dus al aan de rand van het land staat, wordt hen van Godswege meegedeeld dat de woestijntocht vanaf nu nog veertig jaar zal duren: “Jullie hebben gezegd dat het beter is om in de woestijn te sterven – welnu, dan *zál* je in de woestijn sterven”. Een self-fulfilling prophecy, zagezegd. Veertig dagen hebben de verkenners verkend, veertig jaren – twaalf verkenners waren het – en het werkwoord ‘verkennen’ wordt ook nog eens 12x gebruikt in dit gedeelte – met andere woorden: dit is een zaak die het hele volk aan gaat – ze deden er allemaal aan mee. De uittocht uit het land van onrecht en slavernij loopt helemaal vast.

Maar wat gaat er nu precies mis? De rabbijnen van Israël hebben goed begrepen dat het verhaal van de verkenners een kernverhaal is in het grote woestijnverhaal. Het is a.h.w. een sleutelmoment. En niet alleen in het verhaal dat speelt in het verleden. Het is ook een sleutelmoment vandaag. In elke tijd weer. En vanwege dit immense belang hebben de rabbijnen heel minutieus geanalyseerd wat er in het verhaal nu eigenlijk precies mis gaat.

De grote 13^e -eeuwse Spaanse schriftgeleerde/filosoof Nachmanides, ook wel bekend als Ramban, wijst er op hoe ongekend subtiel het verhaal geschreven is. De verkenners liegen niet, bijvoorbeeld. En zelfs overdrijven ze niet. Ze laten het volk de vruchten van het land zien en vertellen er de waarheid over. Maar ondertussen vindt er in hun verslag een heel subtiel verschuiving plaats. De bedoeling van de verkenningsmissie was om uit te zoeken hoe het volk Israël het land van belofte binnen zou kunnen trekken. Maar in hun verslag verschuift die intentie. Ze beginnen nog goed. Door gloedvol te spreken over de vruchten van het land. Maar dan ineens verschuift het verslag, zo wijst Ramban aan. En die verschuiving vindt plaats in één woordje. In dat woordje ‘maar...’. “Maar de bevolking van het land is sterk”...

... Ik heb niets tegen buitelanders, maar...

... natuurlijk moeten al die vluchtelingen ergens naar toe, maar...

In plaats dat de verkenners dus mogelijkheden voor de intocht aanwijzen onderstrepen ze juist de ónmogelijkheid ervan.

Bovendien, zo merkt Nachmanides op... Bovendien houden de verkenners informatie achter. Mozes had gevraagd vast te stellen of de vijanden met veel of met weinig zijn. Maar de verkenners komen precies niet met dergelijke cijfers. Fact-free politics, feiten-vrije politiek, zagezegd – om eens een woord uit ons actuele politieke bedrijf te gebruiken. Als het om gevoel staat, staan de feiten maar al te vaak in de weg. Wij *voelden* ons nietige sprinkhanen...

Tenslotte wijst Nachmanides er op dat de verkenners hun verslag direct *en plein public* doen, in plaats van eerst Mozes verslag te doen. Maar daardoor ondermijnen ze Mozes' gezag. De verkenners doen niet aan achterkamertjes, zagezegd. Ze kiezen liever voor *transparantie*. Om het helemaal hedendaags te zeggen: ze passeren het parlement, de plaats van bezinning en zorgvuldig

beraad, en kiezen in plaats daarvan liever voor het referendum.

O ja, en vervolgens, zo voegt Nachmanides er aan toe, gaan de tien verkenners van tent naar tent, en verspreiden ze op die manier het kwade gerucht nog verder.

En zó slaat dus de stemming in het volk om! Totaal.

We voelen ons nietige sprinkhanen...

Dát is wat er mis gaat in het boek Numeri. Dat is wat er mis gaat, ook in onze tijd. Dat is wat er mis is gegaan, zo vaak. Te vaak. Met zo vaak zo veel slachtoffers tot gevolg.

Het gaat mis als angst de bepalende factor wordt in het publieke debat.

Het gaat mis als mensen heel bewust die angstkaart gaan spelen. Als leiders in een volk heel bewust een appel gaan doen op de angstgevoelens van de mensen.

En altijd weer zie je dan hoe de angst dan, als vanzelf groeit. Hoe wat klein begint eindeloos opgeblazen wordt... totdat het het geheel bepaalt.

In Numeri begint het met één woordje: 'maar...'. En stap voor stap wordt dat 'ja, maar' uitvergroot, totdat het allesbepalend is. Voor je het weet klinkt massaal de roep 'kruisigen, kruisigen'. En als het volk de doodstraf wil, dan heeft de regering daar toch maar naar te luisteren...???

Even terzijde: als wij in de Protestantse Gemeente Enschede in de voorbije vijf jaar één ding goed hebben gedaan, in onze weg naar de Ontmoetingskerk toe dus... dan is dat dat we niet zijn blijven steken in het 'ja, maar...'. Er is altijd een maar... De mitsen en maren zijn er om aan te pakken. Naar 'mitsen en maren' moet je goed luisteren, omdat je project er beter van kan worden. Goede 'mitsen en maren' brengen je op nieuwe gedachten, stimuleren nieuwe creativiteit. Maar als mitsen en maren centraal komen te staan, en een argument worden om niet verder te gaan... Vergeet het dan maar dat je nog verder komt, samen. Dan sterft, in het beeld van Numeri, een gemeenschap in de woestijn.

Wat er mis gaat is dat de volksmenners van Numeri met hun centraal stellen van de angst de droom van het volk uithollen en daarmee zijn bereidheid om verder te trekken. Door hun retoriek van desillusie hollen de verkenners het vertrouwen van het volk uit. En zo breken ze de moraal van het volk. We voelden ons nietige sprinkhanen.

Door alleen nog maar naar de risico's te kijken, in plaats van naar de kansen en mogelijkheden raakt het volk zijn toekomst kwijt. Als de angst bepalend wordt in het publieke debat, dan wordt elke weg naar voren, naar morgen, naar beter afgesloten.

Hoe actueel wil je het hebben?

Het verhaal van vanmorgen gaat vooral over de leiders (letterlijk 'hoofden' – 13,3 en 14,4!) van het volk – en over de rol van de leiders van het volk...

Hoe gezegend zijn wij dan met leiders, niet alle, niet vele... maar toch, ze zijn er... die te midden van hoog oplopende spanningen de nuchterheid bewaren. Waar haar collega's elkaar alleen maar lijken te willen overtroeven in daadkracht, en bijvoorbeeld al roepen om inzet van het leger, daar zegt zo'n politicus bijvoorbeeld heel nuchter dat we "nog te weinig weten om er iets over te kunnen zeggen". Daar win je geen stemmen mee, zo heet het... De angstkaart doet het vaak beter in het publieke debat. Maar in deze nuchterheid wordt wél de toekomst open gehouden.

We hebben in Europa ooit gekozen voor toekomst. Voor het ideaal van een rechtvaardige samenleving. Voor een samenleving waarin we de zwaksten niet aan hun lot overlaten. Ook als ze met velen komen, omdat elders de wereld in brand staat.

Als we dat ideaal niet willen verliezen hebben we meer nodig dan extra controles bij Schiphol.

Ja, óók die zullen vast soms nodig zijn. Maar wat we vooral nodig hebben is leiding die ons een hart onder de riem steekt: "De weg mag taai zijn en lang, maar we laten ons ideaal niet afnemen. We blijven zoeken. Er is een weg. Het zal lukken. Wir schaffen das". Amen